

НИКОЛАЙ ХРИСТОВ
2033-А ГОДИНА ПРЕЗ
ПОГЛЕДА НА МЛАДИЯ
БЪЛГАРИН

chitanka.info

Гадаене по вътрешностите на убити животни или по линиите на ръката, „изчисляване“ на бъдещето по звездите или „прочитането“ му в чашката за кафе, „пророчески сънища“ и видения — какви ли не хватки са използвали във всички времена безбройните оракули, пророци, жреци, месии и просто мошеници, за да задоволят поне отчасти вечното човешко желание да се надникне в бъдещето, макар и за миг да се докосне дори частичка от това, което предстои, но е още забулено в мъглата на времето. Днес към този прастар човешки стремеж се прибавя още нещо — обективната необходимост не само индивидът, но и обществото да знае накъде отива, какви изненади го очакват там, напред, с две думи — да прогнозира бъдещето си. Много добре обяснява от какво произтича тази необходимост за съвременните динамични общества видният съветски философ Е. А. Араб-Огълъ. Той прави ефектно сравнение с движещ се автомобил — ако скоростта му е 10–20 км/час, то достатъчна е видимост няколко метра, но нарасне ли тя на 100 км/час, трябва да се наблюдава внимателно пътят на 200–300 метра напред, а и обстановката встрани от него, тъй като при тази скорост и най-малкото препятствие, и най-слабият завой заплашват с катастрофа.

Да, вече е безспорно, да се прогнозира е необходимо. Но как? Простото екстраполиране на тенденции от последните години е най-лесният „почти научен“ метод, който идва наум, но неговото надценяване винаги води до абсурдни, парадоксални резултати — ако продължава все така, то след един век... броят на цигуларите на планетата ще надвиши броя на всички земни жители... скоростта в транспорта скоро ще надхвърли 300 000 км/сек... всеки град ще разполага с енергия, сравнима с тази на Слънцето... и т.н., и т.н. Защото простото екстраполиране игнорира основни закони на диалектиката и може да се прилага само за съвсем кратки периоди от време — „оттам нататък започва абсурдът“ (И. Бестужев-Лада). Затова днес прогностите предпочитат комбинираните методи, включващи освен екстраполацията още моделирането, експертната оценка, патентният анализ и... сравнително рядко използването анкетирание на големи социални групи.

Именно на последното се спря Клубът по прогностика и фантастика „XXI-ви век“, когато със съдействието на ОК на ДКМС — Пловдив започна своето проучване за представата на пловдивската

младеж за бъдещето. Несъмнено анкетирането на хората, които утре ще определят развитието на обществото, които са носители на нови ценности, нови предпочитания и нов стил на живот, има висока прогнозна стойност и може съществено да допринесе за осветляване отделни контури на БЪДЕЩЕТО. Защото, узнавайки стремленията на днешните 20-годишни, ние узнаваме и съществени черти от поведението им след 3–4 десетилетия, когато тяхното влияние в обществото ще бъде най-голямо. Всъщност изглеждащото ни много „далечно“ бъдеще — началото на ХХІ век — вече донякъде е... създадено — това е младото поколение.

Анкетата бе ограничена на територията на Пловдивски окръг. В нея бяха включени 662 души — ученици, работници, студенти — сред които 360 жени и 302 мъже. Близо половината от анкетираните са на възраст 16 — 18 г., 31 процента — 19 — 25 г. и 21 процента — над 25 години.

КАК СЕ ФОРМИРА ПРЕДСТАВАТА ЗА БЪДЕЩЕТО? — първите няколко въпроса в анкетната карта целяха да изяснят някои отделни страни на този голям проблем. (Това бяха например въпрос №1: „Кои аспекти на бъдещото развитие най-много ви интересуват?“, №2: „Откъде черпите информация за тях?“, №3: „Чели ли сте някоя от следните прогностични книги?“, №4: „Обичате ли да четете научнофантастична литература?“, №20: „Необходимо ли е според вас повече да се говори и пише за бъдещето? Какви форми препоръчвате?“ и други). Оказа се, че най-много младежи се вълнуват от бъдещото развитие на „семейството, брака и любовта“ — 52 процента, след това на науката — 41 процента, отношенията „човек-природа“ — 38, политиката — 34, изкуството — 30, образованието и информацията — 13, икономиката — 6 и др. (Анкетираните са използвали правото да дадат повече от един отговор и затова сборът на процентите е над 100.) Информация за бъдещото развитие се черпи най-вече от списания и от научнопопулярна литература, след това от научната фантастика, от специални издания и от „други източници“, като 24 процента не получават такава информация отникъде.

В анкетната карта бяха изброени и 5 прогностични книги, издавани у нас или в СССР, сред които най-четената се оказа „2000-та

година и след нея“ на Ал. Горбовски — 11 процента от запитаните — и „Профили на бъдещето“ на Артър Кларк — 6 процента. (По това време повечето книги от поредицата „Към третото хилядолетие“ на изд. „Техника“ още не бяха излезли.) Тук обаче бе направено и едно НЕОЧАКВАНО ОТКРИТИЕ, за което трябва да бъдат уведомени нашите народни библиотеки, тъй като в картотеките и специалните им издания не съществува книгата на Я. Никитин „Бъдещето и ние“, няма я и в каталозите на нашите издателства, а въпреки това цели 3,3 процента, или 22-ма анкетирани, са я „чели“... За съжаление такава книга наистина не е издавана, и в малката клопка за особено старателните попаднаха все пак 22-ма — може би за да покажат, че и те са чели нещичко? (въпреки, че анкетата бе анонимна!). Разбира се, при обработката на данните по-нататък тези 22-ма не бяха забравени и трябва да споменем, че е възможно и цитираните 11 процента, чели книгата на Горбовски, и 6 процента на Кларк да са цифри малко завишени...

„БЪДЕЩЕТО ЗАПОЧВА ТАЗИ НОЩ“ пише една от анкетирани ученички. И струва ми се, тя изразява сполучливо активното, отговорно отношение, в което е прераснал у част от анкетирани простият интерес към Бъдещето от юношеските години. Затова не случайно 74 процента смятат, че е необходимо повече да се говори и пише за бъдещото развитие на страната и света. Основните форми, които препоръчват, са: статии и книги — научни, научнопопулярни и научнофантастични; организиране на дискусии — в клубовете, в пресата, по радиото и телевизията; включването на прогностични теми в работата на комсомолските дружества и младежките домове. И не е чудно, че от всички анкетирани 35 процента изразяват (по принцип) желание да членуват в Клуба по прогностика и фантастика „XXI-ви век“ или в негов филиал, нежелаещите са 54 процента и не отговарят — 11 процента.

Научната фантастика е любим жанр за 16 процента от анкетирани, други 46 я четат редовно, 22 — само по изключение и 16 — никога. Любимият автор на най-много младежи е Станислав Лем — той има 108 „поклонници“ или цели 16,2 процента; следват Артър Кларк — 7,8 процента, А. Азимов — 5,4, Любен Дилов и Рей Бредбъри

— по 3,6, Ал. Беляев, Ж. Верн, Ив. Ефремов, братя Стругацки, Кл. Саймък, Х. Уелс, К. Буличов и др. Няма любим автор 26 процента от запитаните — това са всичките 16 процента, които никога не четат фантастика, и част от онези 22, които четат по изключение.

Въпросът за любима научнофантастична книга се оказва несполучлив — бяха посочени твърде много заглавия, повечето от които предпочитани от по двама-трима анкетиранни. И макар че отговорите не ни дават основания да направим истинска класация, можем поне да споменем най-популярните книги: „Соларис“ на Ст. Лем, „Аз, роботът“ на А. Азимов, „Марсиански хроники“ на Р. Бредбъри, „Трудно е да бъдеш бог“ на А. и Б. Стругацки, „Пътят на Икар“ на Л. Дилов, „Капитан Немо“ от Ж. Верн, „Война на световите“ на Х. Уелс и др. — всяка от тях любима на 15 до 30 души от анкетираните. Несъмнено има съществени различия между техните предпочитания и тези на по-„специализираните“ любители на фантастиката, каквито бяха участниците в Третия фестивал на научната фантастика. Проведената там анкета (Пловдив, ноември 82-а) бе за най-добра книга през последните 2 години и показва, че те поставят на първо място „Градът“ на Клифърд Саймък, автор, който в обсъжданата класация е десети, и „Денят на трифидите“ на Джон Уиндъм — почти непознат на масовия читател.

При направените съпоставки с отговорите на други въпроси се изясниха някои закономерности. Например сред посочилите научната фантастика за любим жанр само една трета са от мъжки пол, но същевременно една трета само са мъжете и сред тези, които „никога“ не четат фантастика, т.е. повечето младежи и момчета четат такава литература често или от време на време, докато момичетата са порязко разделени на две крайни групи — „отдадени“ на фантастиката и отричащи я. Предпочитани от мъжете автори са Азимов и Кларк; Бредбъри и Саймък са „женски“, а Лем, Ефремов и Стругацки се радват в еднаква степен на вниманието на двата пола. Почти всички от нашите 22-ма „лъжци“ (а именно 16) са от мъжки пол. Бъдещето на любовта вълнува много повече жените, отколкото мъжете (съотношение 4:1), бъдещото развитие на науката е по-важно за мъжете, а развитието на политиката интересува почти еднакво двата пола. Известна закономерност се открива и между нечетящите фантастика и хората с по-песимистична нагласа към бъдещето, както и

между четенето на научна фантастика и отношението към самата анкетна карта — при любителите то е по-отговорно.

Да преминем към отговорите на друга група въпроси, които ни носят конкретна информация как младите си представят следващите десетилетия...

БЕЗ ЛЕВОВЕ И СТОТИНКИ?

Почти всички анкетирани са уверени, че материалното благосъстояние и нивото на нашата икономика многократно ще се повишат. В зависимост от това, на кои елементи наблягат, те могат да бъдат разделени на няколко групи. Например 29 процента предвиждат построяването у нас до 2033 г. на зряло комунистическо общество, други наблягат на по-равномерното разпределение на материалните блага между хората (26 процента), предимно чрез обществените фондове и подпомагане на социално по-слаби семейства; трети предвиждат премахването на парите (12 на сто), 7 процента акцентират върху решаването на жилищния проблем, 5 процента прогнозираят до 10–20 пъти по-висок жизнен стандарт, 18 на сто дават твърде оптимистични отговори, а прогнозите на 1,3% са песимистични. Изказаното убеждение (директно от 12% и косвено от 54%) че след 4–5 десетилетия парите ще бъдат премахнати и ще се премине към принципа на комунистическото общество „разпределение според потребностите“, несъмнено прави впечатление — та нали „са необходими извънредно много технически, и което е по-трудно и по-важно, организационни завоевания, за да бъдат унищожени парите“ (Ленин), и тук всяко привързване може да е фатално? Несъмнено обаче тенденцията е тази, която ни подсказват анкетираните, и може би, съобразявайки се с ясно изразеното желание на мнозинството, по-рано и по-решително ще намалим ролята на парите, отколкото сега ни се вижда подходящо...

„РАБОТНОТО ВРЕМЕ“ — ОТМИРАЩО ПОНЯТИЕ? Още преди век Маркс писа, че в комунистическото общество мерило за богатството ще бъде не работното, а свободното време. Под „богатство“ в бъдеще, при комунизма, ще разбираме не толкова

изобилието от предмети, колкото интелектуалните и нравствени достойнства на човека, неговото всестранно и хармонично развитие, формирани във времето за „... свободна игра на физическите и интелектуални сили...“

Наистина, от началото на века до днес работното време намаля с 3–4 часа и се очаква ново подобно намаляване след двадесетина години. Означава ли това, че след 50 или 70 години нашите внуци ще се трудят максимум по... един час дневно, а останалото време ще посвещават на отдих, развлечения, самообразование, спорта и т.н.? Да, свободното време ще се увеличава, но по-бързо ще се развива един друг процес — ще нараства броят на хората, заети с творчески, а не с механичен труд. А всеки творчески труд има една особеност, която и днес се проявява, но в бъдеще властно ще наложи нови представи за „работно“ и „свободно“ време — за този труд няма осемчасов работен ден, творецът (учен, писател, художник) продължава да живее с творческите си проблеми и „след 17 часа“, продължава да ги обмисля и дори да ги решава и в къщи, и на разходка, и даже насън! В бъдеще, в комунистическото общество „да работя“ вероятно ще означава просто „да живея“ (и обратното), а не „да прекарвам определени часове от времето си някъде“. При това ще изчезнат и днешните формални прегради между различните специалности — ние просто ще се занимаваме в една, две или десет любими области, без да е необходимо пред някого да определяме коя е „професията“ и кое „хобито“. Ето как от противоположни понятия „работно“ и „свободно“ време, „хоби“ и „професия“ ще се слоят.

Разнообразни са и мненията на анкетираните по този въпрос. „Големите открития се правят в граничните области, така че многостранното развитие е не само приятно, но и полезно за икономиката!“ (работник, 24 г.); „Смятам, че тясната специализация е все по-необходима и бъдещият човек трябва да знае всичко за една песъчинка в науката“ (работник, 25 г.); „Всестранно развитият човек — това ще бъде идеалът на ХХІ век. А не ограниченият «тесен специалист», тъй като производството ще бъде автоматизирано и кибернетизирано и няма да отнема толкова много сили, време и внимание — те ще бъдат насочени към най-важното — между човешките отношения и изграждането на истински нов човек, към духовното самоусъвършенстване и нравствените проблеми“

(студентка, 21 г.); „Надявам се, че работата няма да е тежоба, а ще отнема минимално време“ (студент, 23 г.) Обобщено: 34 процента наблягат на пълната механизированост и автоматизираност на труда, 15 — на съответствието между заложибите на индивида и полагаания труд, 12 предпочитат професии с висок обществен престиж, 10 отделят особено внимание на високата производителност и краткото работно време, а за 5 на сто справедливото заплащане е условие за бързо развитие.

От участниците в нашата анкета 21 процента предпочитат да упражняват ЕДНА ПРОФЕСИЯ през живота си, 30 процента — ДВЕ професии, 31 процента — от ТРИ до ПЕТ, 6 процента — от ПЕТ до ДВАДЕСЕТ и 12 процента — НАД ДВАДЕСЕТ ПРОФЕСИИ! Очевидно младежта не желае да се чувствува закрепостена в една специалност „веднъж и завинаги“. Мечтите на по-голямата част (не и реалните житейски планове обаче, които са коригирани от действителността) са свързани с 2, 3, 5 и повече професии, а „екстремистите“, както видяхме, имат желание „всичко да опитат“! Характерното за повечето младежи желание да се сменят 2, 3 или 4 професии е напълно в съответствие с прогнозите на някои икономисти и социолози, че в края на ХХ и началото на ХХІ век човек ще трябва няколко пъти да се „пренастройва“, да овладява нови специалности, непрекъснато да учи...

МАТЕРИАЛНИ ИЗИСКВАНИЯ И ДУХОВНИ ПОТРЕБНОСТИ.

Несъмнено по-високото ниво на материално обезпечаване създава повече възможности за духовно развитие на личността, но факторът ВРЕМЕ обаче ограничава възможностите за паралелно нарастване ни едното и другото и в един момент трябва да се направи избор — да се отдели по-голяма част от времето за създаване на материално благополучие или пък на духовно развитие? Тоест, „богат, но зает, или беден, но свободен?“ Анкетираниите трябваше да избират между 8-часовия работен ден с голяма заплата и 4-часов с два пъти по-малка. Ясно е, че в часовете „от 7 до 10 вечерта“ човек не смогва да посети и театралния салон, и плувния басейн, и да общува с приятели, и да се самообразова... 49 процента от анкетираниите бяха за 8-часовия работен ден и цели 43 процента(!) за 4-часов работен ден с двойно по-

малка заплата! (Няколко процента дадоха други отговори.) Във втората група рязко преобладават жените и хората с не особено високи материални претенции — 200–300 лева месечен доход — вероятно бъдещите майки, в интерес на отглеждането на децата, избират варианта с по-малко пари, но повече свободно време.

При намалена работна седмица до 26–30 часа около 36 процента от запитаните предпочитат голяма годишна отпускат (над 4 месеца) при днешна продължителност на работния ден и седмица; 39 процента са за голяма седмична почивка при работа 4 дни по 7 часа или 3 дни по 9,5 часа; само 25 на сто са за намален работен ден, което показва известно предпочитание към по-големи отрязъци свободно време, когато могат да се осъществят по-крупни замисли: екскурзии, опити, творческо усамотвяване и др.

Младите пловдивчани предпочитат да отглеждат децата в къщи, като майките ползват платен отпускат 6 години (67%), по-малка част гласуват за възпитание почти изцяло в детски заведения (26%); 59 на сто са на мнение, че законът не трябва да закриля брака, а отношенията между партньорите да са нещо съвсем лично, докато 39 на сто държат на закрилата на закона; мнозинството искат да имат 2 деца — точната средна цифра е 2,03 — почти равен е броят на предпочитащите 1 или 3 деца. Най-многобройна е групата, която смята за „напълно достатъчен“ доход от 300 до 550 лева месечно.

Основните глобални проблеми на XXI век според повечето са екологичните, изхранването, мирът и войната. Основните достижения на науката се търсят в нейната космизация, компютризация и роботизация, в областта на медицината и новата енергетика, но само 2 процента са предвидили успехи на социалните или психологическите науки, а опасения от развитието на НТР изказват също само 2 процента. „Утрешният човек няма да бъде вчерашен“, отбелязва една от анкетираниите, а най-разпространените мнения са, че той ще бъде: 1. Хармонично развит. 2. По-интелигентен. 3. По-деликатен с хората, по-културен. 4. Съзнателен и много дисциплиниран. 5. Амбициозен може би прекалено и т.н. Някои анкетирани мислят, че: „Човекът на бъдещето много ще се смее и шегува — това ще бъде общество на весели хора...“ „Варварските гладиаторски спортове като бокс, борба, ръгби, автомобилизъм и, разбира се, корида, ще изчезнат. Нови спортове ще възпитават хуманизъм и уважение към другия.“ „Той няма

да е така амбициозен, както много наши съвременници. Не само за служебната кариера, но и въобще в живота духът на конкуренция, на състезателност ще намалее, ще отстъпи място на сътрудничеството, съучастието и приятелските доброжелателни отношения. Няма да се подлива вода...“

И накрая — все пак това е просто една анкета, а не пълноценна прогноза за 2033 година, нали? За да стане тя такава, е необходимо комбинираното използване на много методи, за които стана дума в началото. А даже и след това БЪДЕЩЕТО ще си остане до голяма степен една неизвестност. Не само защото прогнозата за 5 десетилетия е най-неудобната (срокът не е много далечен, за да можеш спокойно да си въобразиш *всичко*, не и съвсем близък, за да направиш проста екстраполация), но и защото Бъдещето не е нещо вече дадено, просто лежащо отвъд годините, което можеш що-годе точно да опишеш, не — то е нещо все още несъществуващо, което започва да се създава днес и от нас, нещо, което човечеството може да постигне не само като мечтае, но и като се бори...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.